

Conseil de l'Egalité des Chances entre Hommes et Femmes
Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen
Rat für Chancengleichheit zwischen Männern und Frauen

**ADVIES NR ° 87 VAN 1 OKTOBER 2004 VAN DE RAAD VAN DE GELIJKE KANSEN
VOOR MANNEN EN VROUWEN BETREFFENDE DE VERDELING VAN DE
GEZINSLASTEN EN BETAALDE ARBEID TUSSEN MANNEN EN VROUWEN BINNEN
HET GEZIN EN DE SAMENLEVING**

ADVIES NR ° 87 van 1 oktober 2004 van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen betreffende de verdeling van de gezinslasten en betaalde arbeid tussen mannen en vrouwen binnen het gezin en de samenleving

INLEIDING

Naar aanleiding van de Staten-Generaal van het Gezin, naar aanleiding van het internationaal jaar van het Gezin en 10 jaar na het eerste advies van de Raad Gelijke kansen over de verdeling van de zorgtaken brengt de Raad een geactualiseerd advies uit over de verdeling van de gezinslasten en betaalde arbeid vanuit genderperspectief.

Op 13 november 2003 gaf Staatssecretaris voor het gezin en personen met een handicap, Isabelle Simonis, het startschot voor de Staten-Generaal van het Gezin. In dit kader werden 5 werkgroepen opgericht die elk een studiedomein voor hun rekening namen:

- Koppeling van het gezinsleven met het beroepsleven
- Gezinnen en sociale zekerheid
- Gezinnen en het burgerlijk en gerechtelijk recht
- Diensten aan de gezinnen en ouderschapsondersteuning
- Gezinnen en fiscaliteit

De verslagen van de werkgroepen werden aan het publiek voorgelegd en onderworpen aan een gezamenlijk debat op de plenaire vergadering van de Staten-Generaal van het Gezin op dinsdag 27 april 2004.

10 jaar geleden vroeg de Minister van Tewerkstelling en Arbeid advies over het opzetten van een sensibiliseringscampagne rond de verdeling van zorgtaken in het gezin. De Raad achtte de tijd rijp voor een actualisering van dit advies N° 1 van 27 juni 1994 van de Raad van de gelijke kansen voor Mannen en Vrouwen betreffende verdeling van de zorgtaken tussen mannen en vrouwen binnen het gezin en binnen de maatschappij.

Binnen de Raad werd een ad hoc commissie gender en gezinnen opgericht.

De bedoeling was tweeledig:

- enerzijds na de Staten-Generaal van het Gezin pistes aanreiken ten behoeve van de continuïteit van een beleid voor gezinnen;
- anderzijds focussen op enkele prioriteiten voor een toekomstig beleid voor gezinnen: de tanende stabiliteit binnen de gezinnen en vooral de ongelijke verdeling van de gezinslasten en betaalde arbeid tussen mannen en vrouwen. De Raad benadrukt ook nu weer het belang om de combinatie van arbeid en gezin niet enkel binnen het gezin te bekijken. De ganse samenleving, sociale partners en de politieke verantwoordelijken hebben in deze materie een gedeelde verantwoordelijkheid.

Naast een schets van de uitdagingen en een beleidskader handelt het advies over:

- een beleid betreffende “de gezinnen”
- de verantwoordelijke actoren en de acties op het terrein van de verdeling van de zorg en de arbeid.

PROBLEEMSTELLING EN UITDAGINGEN

Een debat over de verdeling van de zorgtaken en de betaalde arbeid kan niet zonder het gezin mee onder de loep te nemen. Omgekeerd lijkt een foto van de gezinnen niet zonder gelijke kansenbril te kunnen. Evoluties in de samenleving hebben het gezin en de positie van de vrouwen grondig veranderd. Het gezin wordt algemeen erkend als één van de belangrijkste hoekstenen in de samenleving ondanks het feit dat “het gezin” vandaag niet meer bestaat. Vandaag praten we beter over “de gezinnen”.

Veranderende gezinnen: armoederisico bij gezinnen:

Vandaag zien gezinnen er anders uit; ze zijn veranderd. Het traditionele kostwinnersgezin, het kerngezin heeft plaats geruimd voor een veelheid aan gezinsvormen en samenlevingsmogelijkheden. Individuen hebben de keuzevrijheid om andere soorten gezinnen te vormen. Die vrijere keuze leidt tot een groter risico op armoede bij éénoudergezinnen en ééninkomensgezinnen. Opvallend zijn het toegenomen aantal éénoudergezinnen, meestal moeders met kinderen. In 2003 is het aandeel alleenstaande moeders met kinderen gestegen tot 15.1% tegenover een aandeel van 11% in 1991. Ook alleenstaande vaders kennen een stijgend aandeel van 5.4% in 2003 tegenover 3% in 1991¹.

Gezinnen blijven ondanks een verminderende stabiliteit geconfronteerd met de uitdaging om de diverse functies - die traditioneel tot het privé-domein van het gezin behoren - te realiseren: opvoeding, onderhoud en zorg. **Het gebrek aan stabiliteit voor steeds meer gezinnen vergt een ondersteuning bij deze taken vanuit de maatschappij via collectieve begeleidingsmaatregelen.**

Een nieuw hardnekkig probleem is de toenemende dualisering tussen laag- en hogeschoolden. Er is een groter armoederisico in gezinnen met laaggeschoolden. Dat zijn meteen ook de gezinnen waar vrouwen meestal thuis blijven om voor de zorg van de kinderen.

Een beleid gericht naar gezinnen zal rekening moeten houden met een veelheid aan gezinsvormen en samenlevingsvormen.

Uitdagingen voor gezinnen in een post-industriële samenleving

Gezinnen moeten ondanks de verminderde stabiliteit de toegenomen druk, stress, obstakels en uitdagingen opvangen van de postindustriële samenleving: economische groei en flexibele arbeid, combinatie van werken en zorgen, zoeken naar en omgaan met tijd en middelen die bepalend zijn voor het welzijn van de personen en de gezinnen, veranderlijke en onzekere aard van de levensomstandigheden, meervoudige invulling van liefde en seksualiteit in het koppel en in de gezinnen, gelijke kansen tussen mannen en vrouwen, mobiliteitsbehoeften, vergrijzing en daling geboorten,

Wat tot het domein van de gezinnen behoort, heeft zijn invloed op alle domeinen van het sociaal en economisch leven. **Eender welk beleid op welk vlak ook (economisch, sociaal, financieel, ...) zal dus rekening moeten houden met de gezinnen.**

Demografische veranderingen

De demografische situatie is veranderd²: mensen leven langer en krijgen minder kinderen. Zie PP ACV

¹ Statistieken NIS - bevolking

² Statistieken NIS - bevolking

De behoeften van gezinnen zijn veelvuldig. Elke levensfase heeft haar eigen behoeften die de personen binnen de gezinnen en de gemeenschap voor uitdagingen stellen (gezinnen en geboorte, gezinnen en kleine kinderen, kindertijd, adolescentie, gezinnen in de volwassen leeftijd, gezinnen en ouderdom). Een steeds ouder wordende bevolking brengt ook andere lasten mee voor gezinnen: gezinnen vandaag dragen niet enkel de kinderlasten maar ook de lasten van de zorg voor de ouders.

De kosten van de vergrijzing zullen wegen op de sociale zekerheid: langer pensioenen uitbetalen, evolutie van de gezondheidsuitgaven.

Een beleid gericht naar gezinnen zal rekening moeten houden met noden in de verschillende levensfasen en intergenerationele behoeften.

Veranderingen in de rollen van mannen en vrouwen

De plaats van de vrouwen in de samenleving is gewijzigd. Sinds 1997 is er sprake van een jaarlijkse gemiddelde stijging van 32.000 werkende vrouwen.³ Ondanks de gestegen arbeidsmarktaandeelname blijven verschillen tussen mannen en vrouwen zich manifesteren op vlak van werkgelegenheid, werkloosheid, bezoldiging en gelijke vertegenwoordiging.

Ook bij mannen kan men gewag maken van een evolutie en een gewijzigde verwachtingen. Steeds meer mannen nemen een deel van het huishouden en aan de opvoeding van de kinderen. Onderzoek⁴ wijst echter uit dat mannen meer tijd blijven steken in het betaald werk dan vrouwen terwijl omgekeerd de vrouwen meer tijd wijden dan de mannen aan huishoudelijke taken, aan zorgen en aan de opvoeding van kinderen. Het zijn de vrouwen en de ouderen die het meest gebruik maken van de vermindering van de arbeidstijd⁵.

Uit een kwalitatief onderzoek⁶ van de U.A. blijkt dat jonge vaders bijna allemaal voltijds werken en de geboorte van hun eerste kind wijzigt deze situatie niet. Op de uitbreiding van het vaderschapsverlof naar 10 dagen werd positief gereageerd maar niet alle vaders hebben de 10 dagen kunnen opnemen. De druk vanuit de onderneming is een belangrijke verklarende factor. De factoren die het nemen van zorgverlof door de mannen stimuleren zijn het minimaal inkomensverlies en het feit of de partner goed zijn brood verdient.

De maatregelen die vandaag de combinatie tussen arbeid en gezin mogelijk maken, slagen er echter niet in om gezinnen (lees: vrouwen) voldoende te ontlasten.

Een beleid naar gezinnen zal de zorgarbeid én hierin de gelijke kansen van mannen en vrouwen in het bijzonder centraal dienen te stellen. De zorgarbeid komt immers onder druk te staan in een samenleving met een toenemend aantal éenoudergezinnen en gezinnen waar beide partners buitenshuis werken.

HET BELEIDSKADER

Verschillende overheden op verschillende niveaus besteden aandacht aan de gezinnen.

³ Advies betreffende het Belgisch werkgelegenheidsbeleid in het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie, juni 2003, FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, Hoge Raad voor de Werkgelegenheid

⁴ Samenvatting van de resultaten van het onderzoek naar de tijdsbesteding, 1999, Ignace Glorieux en Jessie Vandeweyer, TOR, VUB

⁵ RVA-jaarrapport

⁶ Uiteenzetting door Dimitri Mortelmans, U.A. op de werkgroep bedrijfscultuur van de Staten-Generaal van het Gezin, 26/1/2004

Internationale dimensie

- Kaderaanbevelingen Verenigde Naties (nog in te vullen)

Europese aanbevelingen met een impact op de gezinnen

- Europese aanbevelingen in de sfeer van de gezinnen en gelijke kansen
 - De Aanbeveling van de Raad van de Europese Unie van 1992 betreffende kinderopvang is nog steeds erg actueel net als de richtlijn betreffende ouderschap en het Groenboek over het Europees Sociaal Beleid 1993. Ondanks inspanningen op het vlak van de kinderopvang, verlofregelingen, aangepaste arbeidsorganisatie en campagnes voor een mentaliteitswijziging zetten vooral vrouwen een stap terug uit de arbeidsmarkt om de gezinstaken op zich te nemen. De Aanbeveling van de Raad pleitte uitdrukkelijk voor een mentaliteitswijziging binnen de gezinnen en de samenleving. Die is er onvoldoende gekomen.
 - De Europese werkgelegenheidsstrategie wil meer mensen aan het werk. Op de Top van Lissabon in 2000 werden richtsnoeren geformuleerd om op middellange termijn meer mensen aan het werk te krijgen. Op de top van Stockholm werd een tussendoel geformuleerd. Tegen 2010 wil de E.U. 60% van de vrouwen op actieve leeftijd aan het werk krijgen. Het creëren van de nodige kwalitatieve voorzieningen inzake kinderopvang moeten de lidstaten helpen om de werkgelegenheidsgraden van vrouwen op te krikken.

Lissabon- en Stockholmdoelstellingen inzake werkgelegenheidsgraden voor de EU		
	<u>2005</u>	<u>2010</u>
Totaal	67	70
Vrouwen	57	60
Ouderen	-	50

Bron: Hoge Raad voor de Werkgelegenheid⁷

- OESO

Federale beleidsnota 2003

Het regeerakkoord voorziet een aantal maatregelen die de gezinnen in staat moeten stellen om gezinstaken en werk beter te combineren en om meer beroep te doen op huishoudelijke en andere hulp:

- Aanmoedigen van buurt- en nabijheidsdiensten
- Verlengen van de zwangerschapsrust in sommige gevallen en de uitbreiding van het ouderschapsverlof
- Invoeren van tijdsparen.

ADVIES

Uitgangspunten

De raad van de gelijke kansen is van oordeel dat een beleid gericht naar gezinnen niet los gezien kan worden van een beleid gericht naar de gelijke kansen van mannen en vrouwen. Beide beleidsdomeinen

⁷ Advies betreffende het Belgisch werkgelegenheidsbeleid in het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie, juni 2003, FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, Hoge Raad voor de Werkgelegenheid

met heel wat gemeenschappelijk kenmerken dienen in een globaal kader en op verschillende niveaus aangepakt.

Ondanks de inspanningen van de lidstaten op het domein van de gelijke kansen blijven de verschillen tussen mannen en vrouwen op vlak van werkgelegenheid, werkloosheid, bezoldiging en vertegenwoordiging hardnekkig. Het traditioneel rollenpatroon blijft binnen de gezinnen hardnekkig aanwezig. Meer vrouwen aan het werk impliceert uiteraard dat de zorgtaken binnen het gezin/de gezinnen herbekend en herverdeeld worden.

Meer vrouwen aan het werk impliceert eveneens meer aandacht vanuit het beleid voor de zorgarbeid. Er is nood aan een beleid gericht op de ondersteuning van de zorg eerder dan een kostwinnersondersteunend beleid.

De overheid dient zich bewust van de impact van maatregelen op diverse domeinen (in de sociale zekerheid, fiscaliteit, tewerkstelling, ...) op de gezinnen én op de positie van de leden van de gezinnen waaronder mannen en vrouwen.

De Europese werkgelegenheidsstrategie is te veel een éézijdige strategie van tewerkstelling geweest en te weinig één van gelijke kansen. Zonder gelijke kansen tussen mannen en vrouwen is een tewerkstellingsbeleid niet haalbaar.

De Staten-Generaal heeft van bij de start bij veel organisaties vragen doen rijzen over de voorbereiding, de betrokkenheid van organisaties, de aanpak en werkwijze en de besluitvorming. Heel wat organisaties blijken vragen te hebben bij de zogenaamde “open debat-cultuur”. Heel wat besluiten van de werkgroepen zijn een oplist van ideeën die op hun bruikbaarheid worden geselecteerd. Een keuzemenu voor de regering ontstaat.

Welk beleid naar gezinnen

- De Raad vraagt een transversaal beleid ten behoeve van gezinnen vanuit genderperspectief. Net zoals een gender verankerd dient te zijn op alle niveaus van het beleid en in alle beleidsdomeinen, geldt deze verankering ook voor gezinnen. De Raad ijvert voor een beleid naar gezinnen dat op diverse terreinen gevoerd wordt. Elk beleid, sociaal en financieel, tewerkstelling, mobiliteit, milieu, ... moet de impact van maatregelen op het gezin proactief inschatten, doelstellingen meetbaar maken en opvolgen.
- Meer dan welk beleidsdomein ook dient een beleid gericht naar gezinnen in alle facetten het genderperspectief mee te nemen. Elke maatregel dient te worden getoetst op haar genderbewust karakter. Enkel op deze wijze kan een beleid vooruitgang boeken inzake het doorbreken van het vastgeroest traditioneel rollenpatroon.
- De overheid moet ondanks de uitdagingen en evoluties een vertrouwensklimaat op lange termijn kunnen scheppen waardoor gezinnen de keuzes kunnen maken waar ze zich financieel en emotioneel het best bij voelen. Een beleid moet durven vooruitlopen op de uitdagingen (vergrijzing, destabilisering van de gezinnen, blijvende ongelijkheid man/vrouw...) die zich aandienen en het debat durven aangaan met de samenleving.
- De Raad staat achter het principe van een permanent secretariaat, een interministeriële conferentie en een volgende Staten-Generaal voor het Gezinsbeleid maar stelt dat dit niet voldoende is en dat dit slechts kan onder bepaalde voorwaarden. De Raad vraagt een federale verantwoordelijke én voor de gezinnen én voor genderthema's die effectief verantwoording kan afleggen ten aanzien van het parlement en de samenleving. Enkel zo wordt de continuïteit, vooruitgang en de verankering van beiden, gezinnen en gender, verzekerd.

- De Raad vraagt tevens dat de overheid de open debatcultuur niet misbruikt ten koste van het sociale overleg. De bestaande beheerscomités van de sociale zekerheid dienen naar hun waarde te worden geschat. Het sociaal overleg mag in deze materie niet gepasseerd worden.
- De Raad stelt dat het, gegeven de brede verslagen van de Staten-Generaal van het Gezin, nu tijd is voor een echt beleid. Een beleid naar gezinnen dient krijtlijnen uit te stippelen, doelstellingen te formuleren, indicatoren en meetinstrumenten te ontwikkelen, actoren aan te duiden voor de uitvoering en een tijdschema vast te leggen. De Raad stelt dat hierbij de expertise van de RKW optimaal dient benut te worden.
- Begeleiding, evaluatie en bijsturing vraagt een uitgekiend monitoringsysteem om beleidsmaatregelen op te volgen, naar hun impact te schatten en indien nodig bij te sturen. Een beleid met een langetermijnvisie kan niet zonder een dergelijke systematiek.

Maatregelen ten behoeve van een evenwichtige taakverdeling tussen mannen en vrouwen

- Verlofregelingen vandaag ten behoeve van de combinatie werken en gezinsverantwoordelijkheden worden vooral opgenomen door vrouwen. De Raad wil dat de regelingen minder complex worden en beter op mekaar worden afgestemd. De gezinnen dienen bovendien beter geïnformeerd over de mogelijkheden. De Raad wenst ook andere maatregelen dan de klassieke loopbaanvermindering, tijdskrediet en ouderschapsverloven die vrouwen telkens uit de arbeidsmarkt weghalen.
- Kinderopvang, bejaardenzorg en andere gezinsondersteunende diensten zijn een absolute vereiste voor de gezinnen in een tijd van tweeverdieners en vooral ook van eenoudergezinnen met kinderen. Dergelijke diensten ontlasten de gezinnen en dragen bij tot een creatie van werk en een versterking van de werkgelegenheidsgraad.
- Op vlak van arbeid en tewerkstelling is er nood aan:
 - een arbeidsorganisatie die rekening houdt met de verzuchtingen van de gezinnen. Een dergelijke invalshoek zal de werkgelegenheidsgraad zeker ten goede komen. Vooral vrouwen zullen dan meer geneigd zijn op de arbeidsmarkt te blijven.
 - een daadwerkelijke aanpak van de loonkloof. Zolang vrouwen minder verdienen dan mannen, zullen binnen de gezinnen de vrouwen zich terugtrekken uit de arbeidsmarkt (tijdelijk of definitief, met een goed/minder goed sociaal statuut). Het optrekken van de lonen in bepaalde sectoren waar veel vrouwen werken, erkenning van eerder verworven competenties en seksneutrale classificatiesystemen zijn een must.
 - specifieke aandacht voor laaggeschoolde vrouwen. Onder vrouwen ligt de werkgelegenheidsgraad het laagst bij de laaggeschoolden. Specifieke maatregelen waaronder gezinsondersteunende diensten en een herwaardering van de beroepen waarin deze laaggeschoolde vrouwen zich bevinden (zoals bijv. de schoonmaaksector, maar ook specifieke jobs op ondernemingsvlak) dienen zich aan wil men ook in deze groep meer vrouwen aan het werk (houden).
- Een gelijke verdeling van gezinstaken tussen mannen en vrouwen blijft een actueel thema, 10 jaar na de sensibiliseringscampagne van de desbetreffende Minister van Arbeid en Tewerkstelling. Dit thema warm houden via sensibiliseringscampagnes lijkt voor de Raad geen overbodige luxe.

Een zorgondersteunend beleid

Verantwoordelijken

De Regering evenals het Sociaal overleg en de middenveldorganisaties, met op de eerste plaats de gezinsorganisatie en de vrouwenbeweging hebben elk hun opdrachten te vervullen.